

ut fateretur aliam gratiam præter omnia ista, quæ est gratia auxilians, et ita servit pro uno actu, quod non pro alio, sed cum quolibet transit, et sic dicitur ad singulos actus dari, quia est aliquid per modum transeuntis, non per modum habitus, nec ad habitum pertinet gratia illa, de qua cum Pelagio certabatur, sed ad actionem, quæ non est in homine nisi quando bene vult et bene agit, ut docet Augustinus libro de gratia Christi, c. XLVII, quod est dari hoc auxilium per modum transeuntis. Nusquam autem voluerunt catholici per hoc significare quod quilibet actus quantumcumque imperfectus, et minimus indigeat gratia per Christum, sed solum per hoc discerni voluerunt, et distinguere gratiam, quæ in habitu, vel in potentia, aut in ipsa natura, vel lege consistit, ab ista gratia auxiliante, quæ ad quemlibet actum requiritur per modum transeuntis, non quæ semel data pro pluribus actibus sufficiat.

XX. Pressus ergo auctoritate Concilii Palæstini Pelagius, in quo coactus est hanc gratiam fateri, consensit quidem, et confessus est gratiam Dei ad singulos actus dari, ut Augustinus dicit in epistola CVII ad Vitalem: « Quomodo, inquit, dicitur gratiam Dei esse in natura liberi arbitrii, vel in lege, aut in doctrina, cum et istam sententiam Pelagius ipse damnaverit, procul dubio confitens gratiam Dei ad singulos actus dari. » Ecce quomodo Pelagius damnando illam priorem propositionem, qua aperte negabat dari gratiam ad singulos actus, nec indigere nos Dei adiutorio pro tam minutis, et diversis actionibus quas facimus, ut ex Div. Hieronymo supra retulimus, amplius moderatus est suam primam sententiam. Et hoc pacto fefellit patres illius Synodi, et tamquam catholicus absolutus est. Verum tamen ita subdole con-

fessionem istam gratiæ ad singulos actus contexit, et explicavit, quod in suo sensu denegandi veram gratiam semper permaneret. Quid enim nomine gratiæ intelligeret, cum fateretur ad singulos actus dari, singulari dexteritate Augustinus detexit, cum ejus æquivocationes, et lubricas ambages intime perspectas haberet. Sic enim in libro de gratia Christi contra Pelagium et Cælestium, cap. II, dicit: « Scripsit mihi, dixisse Pelagium audientibus vobis: Anathema, qui vel sentit, vel dicit gratiam Dei, quæ venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas, vel singula momenta, sed etiam per singulos actus nostros non esse necessariam, et qui hanc conantur auferre poenas sortiuntur æternas. » Sic dicebat Pelagius. Subdit autem Augustinus: « Quisquis hæc audit et sensum ejus ignorat, quem in libris suis evidentem expressit, omnino eum putat sentire quod veritas habet. Quisquis autem quid in eis apertius dicat advertit, debet habere etiam ista verba suspecta, quia etsi gratiam Dei qua Christus venit in mundum peccatores salvos facere in sola remissione peccatorum constituat, potest huic sensui verba ista coaptare, dicens, ideo eam per singulas horas, et per singula momenta, et per actus singulos necessariam, ut semper in memoria retinentes, et remiscences dimissa nobis esse peccata, non peccemus ulterius, adjuti non aliqua subministratione virtutis, sed viribus propriis voluntatis, quid sibi remissione peccatorum præstitum fuerit per actus singulos recordantis, etc. » Invenit ergo Pelagius qualiter fateretur gratiam Dei ad singulos actus dari, non tamen intelligendo nomine gratiæ aliquid quod pertineat ad subministrationem virtutis, et spiritus tangendo voluntatem, sed ex

parte cognitionis, et intellectus tantum se tenens, scilicet ex parte recordationis habendæ de peccatis remissis, et de exemplo Christi ad imitandum, quod totum ad doctrinam, et cognitionem pertinet, atque in ea sistit, non in additione, et subordinatione virtutis. Quomodo autem in libro de gestis Pelagii c. XI, dicatur eum posuisse gratiam quæ per subministrationem Spiritus ministratur, infra dicemus in hoc articulo.

XXI. Quando ergo aliqui auctores sic in confuso dicunt Pelagium negasse necessitatem gratiæ ad singulos actus, oportet bene hoc discernere, et distinguere. Nam etsi prius id negavit Pelagius, tamen postea confessus est etiam ad singulos actus gratiam esse necessariam. Sed quia ambigue, et subdole utebatur nomine gratiæ, ulterius ab Augustino coactus est explicare quid intelligeret per hanc gratiam, quam ad singulos actus docebat esse necessariam: nam etiam illam reducebat ad genus doctrinæ, vel scientiæ, aut cognitionis, scilicet ad recordationem beneficiorum Dei, quæ poterat singulis actibus bonis adesse, sed non fateretur gratiam, quæ voluntati subministraret spiritum, et virtutem: hoc enim putabat destruere libertatem, et sic excitantem gratiam fateretur, negabat vero moventem, et inspirantem voluntati bonum effectum: totum vero genus doctrinæ, et cognitionis ad legem, et scientiam reducebat Augustinus, et sic Pelagius adhuc a suo sensu non recedebat, ponens gratiam in lege, et doctrina. Sed quia lex, et doctrina videtur solum ad externam gratiam pertinere, quia per externos sensus, et actiones docentium nobis ministratur, ulterius oportebat fateri Pelagium gratiam internam qua Deus intus occulte movet corda nostra, et in hoc

ejus explicatio amplius postulabatur.

QUARTA ET ULTIMA MODERATIO PELAGII IN CONFITENDO GRATIAM INTERNAM.

XXII. Tandem ultimam moderationem adhibuit Pelagius impietati suæ, et confessus est dari gratiam internam, eadem tamen nequitia, et vafritie, ut scilicet confiteretur gratiam interius excitantem, et illustrantem intellectum, et non solum extrinsecus ministratam per prædicationem, non tamen immutantem, seu moventem voluntatem, ita quod ex nolentibus Deus faceret volentes, et ipsum affectum inspiraret, sed solum intellectum instrueret: omnem enim gratiam quæ voluntatem tangeret refugiebat Pelagius concedere; quæ vero intellectum illuminaret, non multum curabat, quia hoc totum ad doctrinam, et scientiam reducitur. Sed quia illustratio, et excitatio intellectus etiam interna est, cum fit a Deo per illuminationem, et non solum externa, sicut cum fit per prædicationem, et auditum, ideo Pelagius invenit quomodo ex una parte fateretur dari gratiam internam, et tamen ex alia parte negaret gratiam, quæ tangeret cor, et voluntatis affectum per subministrationem virtutis infunderet: in illa enim gratia solum excitativa intellectus quantumcumque interna non recedebat a sua sententia, quod gratia solum erat lex, et doctrina superaddita naturæ.

XXIII. Et quia in hoc puncto non conveniunt nobis cum p. Suarez, et Vasquez, putantes nullo modo Pelagium admisisse gratiam internam per excitationem interioriorem factam per sanctam cogitationem, quam magnopere Vasquez extollit, sed so-

lum agnovisse excitationem externam, qualis fit per prædicationem, et auditum fidei, aut etiam illuminationem internam, non per modum excitantis voluntatem, sed solum revelantis objectum, oportet hoc punctum diligenter explicare, quia ex ejus claritate pendent multa, quæ ad intelligentiam faciunt eorum quæ disputantur circa efficaciam divinæ voluntatis, et prædestinationis. Et ita in disputationibus de hac materia in congregatione XLIII, habita coram Paulo v valde laboratum est circa hoc punctum et ostensum Pelagium admisisse internas illustrationes et illuminationes, quæ ex parte intellectus se tenent, et suadendo operantur tantum aut alliciendo.

XXIV. Igitur p. Vasquez gratiam operantem, et congruam, quam Augustinus contra Pelagium toties statuere vult, posuit in sancta cogitatione consistere, et motu subito, seu indeliberato voluntatis, qui ex cogitatione ipsa oritur, et multus est in impugnanda sententia Gregorii Ariminensis, qui censuit præter cogitationem necessario ponendam esse in sententia Augustini quamdam applicationem ipsius voluntatis internam, qua afficiatur, et moveatur. Unde consequenter debuit negare Vasquez quod Pelagius confessus fuerit gratiam, seu auxilium quod in interna cogitatione consistat, qua excitetur voluntas, ipse enim eam gratiam vult asserere, quam Pelagius negabat, et Augustinus urgebat ut confiteretur. Porro sic Vasquez sentire manifestum est ex his, quæ tradit primo tomo, IV p. disp. LXXXVIII, c. VI, nam num. XX, docet in sententia Augustini gratiam operantem esse piam cogitationem, quæ est ante consensum, atque eodem modo motum voluntatis subitum sine nostra libertate ex pia illa cogitatione ortum,

quo deterremur a malo, et ad bonum provocamur. Et n. XXII recitans verba Bernardi ex libro de gratia et libero arbitrio, dicentis quod: « Ipsa gratia liberum arbitrium excitat cum seminat cogitatum, sanat cum immutat affectum, roborat, ut perducatur ad actum; » subdit Vasquez: « Quid quæso elarius dici potest? Nam si post primum, quod est sola cogitatio quam Deus seminat, nihil aliud superest quam affectus et consensus liberi arbitrii, et in primo prævenit, illa perfecto erit præveniens gratia, quam Deus in nobis sine nobis operatur. » Ubi prævenientem gratiam in sola cogitatione constituit, quia Bernardus dicit in primo prævenire gratiam, in cæteris comitari. Et tamen Bernardus non dicit solam cogitationem prævenire, sed gratiam, cum seminat cogitatum. An vero gratia plus importet, quam cogitationem qua seminat, dum etiam in voluntatem se insinuat, Bernardus ibi non dicit. Addit autem Vasquez ad explicandam mota a Deo per affectum, sicut rex operari dicitur per ministrum, quem de rebus agendis instituit. Quod totum pertinet ad instructionem cogitationis, seu cognitionis, quod non egreditur limites doctrinæ, vel scientiæ. Item cap. VII, n. XXVII, in fine, dicit: « Aliam applicationem voluntatis nostræ ad consentiendum, quæ soli Deo tribuitur, et ratione cujus dicitur opus salutis nostræ esse solius Dei miserentis, non cognovit Augustinus præter vocationem, quæ est sola cognitio. » Ubi iterum notandum est, in sola cognitione posuisse vocationem Dei Vasquez, et idem fere habet ibidem num. XXVIII, et cap. XI, paulo ante numerum XL. « Observandum est, inquit, eandem vocationem, et cogitationem sanctam et primum motum voluntatis subi-

tum dici gratiam operantem, cooperantem, et comitantem eandem inquam diversimode consideratam. Nam quatenus consensum nostrum antecedit, est operans, et præveniens, quatenus vero permanens nobis efficit nobiscum consensum, est cooperans, et comitans, nam ita consensus est a Deo, et a nobis, ut Deus non solum immediate physice ad illum concurrat, sed etiam media cogitatione illum in nobis efficere dicatur eo modo quo intellectus voluntatem movet, et allicit. » Ubi aperte constat Vasquez præter simultaneum concursum Dei in actum, nihil aliud ponere quo Deus moveat voluntatem, et excitat, quam cogitationem, et id quod ex parte intellectus se tenet, quod totum doctrina et illuminatio interior est, non subministratio Spiritus et virtutis in ipsam voluntatem. Quod etiam significat hac prima parte, dist. XCIII, c. VII, §. Quam igitur. Docet tamen ipse Vasquez dist. LXXXIX, c. IV, n. XXII, Pelagium agnovisse gratiam Christi interiorem dari, sed eam tantum esse utilem ad facilius, et melius operandum, non simpliciter necessariam.

XXV. Similiter p. Suarez primo tomo de gratia, prolegomeno V, c. III, n. XIII et sequ. in primis censet, quod si Pelagius veram internam gratiam prævenientem confessus est, in eo non fuit hæreticus, sed vel quia eam posuit non simpliciter necessariam, sed ad melius, vel quia cooperantem gratiam non admisit.

Secundo, sentit non agnovisse ipsum veram, et internam gratiam, quæ legem, et doctrinam excederet, totum enim quod dicebat de adiutorio Dei ad singulos actus nobis dato, ad memoriam exempli Christi, et remissionis peccatorum nobis collatæ per ipsum reducebat; quod autem de adiutorio non in sola lege,

sed in aliquo alio posito docebat, totum reducebat ad doctrinam, nusquam ad inspirationem, et subministrationem Spiritus, ut constat ex Augustino libro de gratia Christi in multis capitibus, in VII, in X, XIII, XXXI et XLI. Similiter Augustinus dixit Massilienses admisisse excitantem gratiam, quam negabat Pelagius libro de prædestinatione sanctorum, cap. I, ergo sensit Pelagium eam non admisisse. Quod etiam colligitur ex ipso Augustino libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, cap. XIX, ubi ex sententia Pelagianorum refert: « Ipsum non dixisse hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dicebat in malum diaboli suggestibus incitari. »

XXVI. Quia vero non poterit Suarez negare manifestissima testimonia, quibus constat ex Augustino, Pelagium admisisse illuminationes, et revelationes Dei internas, addit in fine numeri XV, quod hoc non obstante veram excitantem gratiam, quam peculiari modo inspirationem et illuminationem appellamus, nunquam agnovit. Quod sic explicat numero XVI, quia nomine revelationis solum intelligitur propositio objecti, vel externe per sensus, vel interne per illustrationem facta; sed præter hoc quod pertinet ad legem, vel doctrinam, requiritur donum voluntatis bonæ, per quam et cœlestis doctrina discitur, seu recipitur et lex impletur. Et primum donum non negavit Pelagius, sive interno, sive externo modo fiat; secundum vero negavit, et sic non negat Suarez admisisse Pelagium revelationem divinam fidei tam externam, quam internam, quatenus se tenet ex parte objecti, et pertinet ad illius applicationem, seu propositionem. Negat autem admisisse illam gratiam, quæ præter propositionem, seu applicationem objecti requiritur ad concipiendam convenienti modo doctri-

nam revelatam, et cum inclinatione, et affectione voluntatis suscipiendam; solum enim sistebat Pelagius in nuda legis, et doctrinæ manifestatione, ut ex verbis Augustini epistola cVII, deducitur: « Operatur quippe ille, dicis, quatenus in ipso est, ut velimus, cum nobis nota fiunt ejus eloquia, sed si eis acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil in nobis prosit efficiamus. » Negavit ergo præter notitiam eloquiorum Dei aliam gratiam internæ inspirationis, et vocationis, neque ut necessariam simpliciter, neque ad facilius.

XXVII. Nihilominus tamen oportet in hoc puncto diligentissime invigilare, quia hoc nomen internæ gratiæ æquivocationem non modicam parere potest: cum enim sint duæ potentiæ internæ, scilicet intellectus, et voluntas, et intellectui ministrent sensus externi per species, quas ab illis haurit, voluntati autem non ministrent immediate sensus, sed ipse intellectus qui eam movet, ideo voluntas magis interna potentia est, et quasi post intellectum recondita, et in utraque ista potentia potest assignari gratia interna, ita quod dicatur gratia interna, quia non ministratur solum per sensus externos, sed per interiorum illustrationem, qua Deus intellectum illuminat. Potest etiam dici gratia interna, quia tangit ipsam voluntatem, et non solum illustrat intellectum; sed tamen iste tactus voluntatis potest fieri dupliciter, uno modo, medio objecto proposito tantum a quo allicitur voluntas, et trahitur, et hæc est motio moralis, seu metaphorica consistens in motione intentionali, quæ scilicet fit ab intentione intellectus, et cognitione objecti: alio modo per actum ipsius Dei agentis immediate in voluntatem, præsupposita tamen objecti cognitione, et motione morali, quia

nimirum diffunditur suavitas, et subministratur spiritus a Deo in voluntatem ut objectum propositum acceptet, quod S. Gregorius appellat modificationem invisibilem objecti, quæ mirabiliter plantavit in cordibus hominum, sic enim dicit xxvii mor. c. xv ad illa verba Job. xxxvii: *Et non investigabitur cum audita fuerit vox ejus*: « Una res foris agitur, sed non per hanc intuentium corda penetrantur, quia qui invisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina invisibiliter plantat. » Et ponit exemplum in duobus latronibus qui Christum morientem viderunt: « Et in una re, inquit, una utriusque cogitatio non fuit, quia hanc supernus artifex invisibiliter modificando distinxit. » Quam modificationem quodammodo Deus causet, statim infra explicat: « Quia latentibus modis premit in timore, et format in amore, et fit cujusdam impulsione nimietas in mente, cum nihil sonet in voce. » Pertinet ergo ad internam gratiam non solum doctrina quæ exterius per sensus ministratur, et intellectus pervenit, sed etiam interior illustratio, quæ immediate a Deo fit intra intellectum. Sed ulterius illa gratia ut interna sit, non tantum ex parte intellectus, sed etiam ex parte voluntatis, debet non solum sistere in intellectu, sed etiam tangere, et excitare voluntatem, non sola motione allicientis, sed etiam subministratione virtutis, et modificatione cogitationis: hæc enim ratione ut docet S. Thomas I p. q. cv, art. iv et v et 1-2, quæst. ix, art. vi et iii contra gent. cap. lxxxviii et lxxxix et xci voluntas, et movetur ab objecto, ut ab alliciente, et ab eo qui dedit virtutem ut inclinante, et hoc secundo modo solus Deus movet intra voluntatem; objective autem quodcumque bonum, ut propositum per intellec-

tum. Hic autem secundus modus si distinguitur a primo, distinguitur a motione morali, quia hæc fit per allicientiam objecti tantum. Videamus ergo quam internam gratiam ex his admiserit Pelagius, quam negaverit.

XXVIII. Dico ergo: Tria sensisse Pelagium in hoc puncto.

Primum est, admisisse revelationes, et illustrationes internas per modum revelationis, et propositionis objecti, in quod non solum doctrinam exterius per sensum manifestatam, sed etiam interior a Deo revelatam confessus est.

Secundum est, admisisse cogitationem sanctam, et motum ejus in voluntatem, ita quod omnem motionem, et tactum voluntatis moralem ex objecto in voluntatem derivatum ipsamque excitantem admisit. Et hæc est interna gratia quam confessus est, scilicet ex parte excitationis, et intellectus motione morali.

Tertium est, nunquam admisisse tactum Dei immediatum, eique subministrantem virtutem, et spiritum, licet in Concilio Palæstino confessus fuerit gratiam ad singulos actus dari, et non esse solum in libero arbitrio, et lege, atque doctrina.

XXIX. Primum hoc dictum Pelagii negari nullo modo potest, nec p. Suarez negavit loco citato sed admisit. Et constat, quia in libro de gratia Christi, c. vii refert Augustinus verba Pelagii dicentis: « Adjuva nos Deus per revelationem, et doctrinam, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat. » Hæc autem dicebat Pelagius distinguens hoc adjutorium a lege, et doctrina: « Quam, inquit, gratiam non ut tu putas in lege tantummodo, sed in Dei esse adjutorio confitemur. » Et

explicans quam gratiam intelligeret, dixit verba supra relata, in quibus, ut vidimus, ponit aliqua quæ pertinent ad internam illustrationem, ut apertio oculorum utique spiritualium, non exteriorum, non autem aperiuntur oculi interni sine lumine aliquo interno; et similiter ineffabile donum gratiæ cœlestis illuminantis, utique aliquid interius est, nec enim hoc donum dici potest esse prædicatio solum externa, quia hæc ad doctrinam et legem reducit: distinguebat autem Pelagius hoc donum, seu adjutorium a lege, atque doctrina. Idem amplius explicans alia verba Pelagii in eodem libro, c. x ab Augustino relata; explicans enim quomodo verificetur quod ait Apostolus: *Operatur in nobis velle, et perficere*, dicebat hoc operari Deum: « Dum nos terrenis cupiditatibus deditos mutorum more animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, et præmiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem, dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, suadet omne quod bonum est. » Ubi Pelagius per revelationem sapientiæ non potuit doctrinam externam intelligere, sed aliquam interiorum illuminationem, quia per externam sapientiam acquiritur, non revelatur, nec est sapientia revelationis, sed discursus, quæ pertinet ad theologiam, seu scientiam acquisitam. Similiter cum dicit dari gratiam, qua suadet omne quod bonum est, necessario in hac generalitate debet includi etiam interior illustratio, et cogitatio sancta, quia multa sunt, quæ non suadentur nobis per externum auditum, et sensum, sed per internam cogitationem, et illustrationem, sicut cum incidit nobis aliquod bonum consilium, de quo nihil dictum nobis fuerat, et